

KRITICKÉ LÍSTKY

zpravodaj pro přátele
Kritického myšlení

březen 2023

20

Vydalo Kritické myšlení, z. s.

INSPIRACE DO VÝUKY

Jak myška snědla měsíc
Skládkové učení s druháky
Dopis spolužákovi
Vlastivěda ve Klíči
Dusík

ZAJÍMAVOSTI

Jak jsem se dostala ke čtenářským lekcím
v mateřské škole?

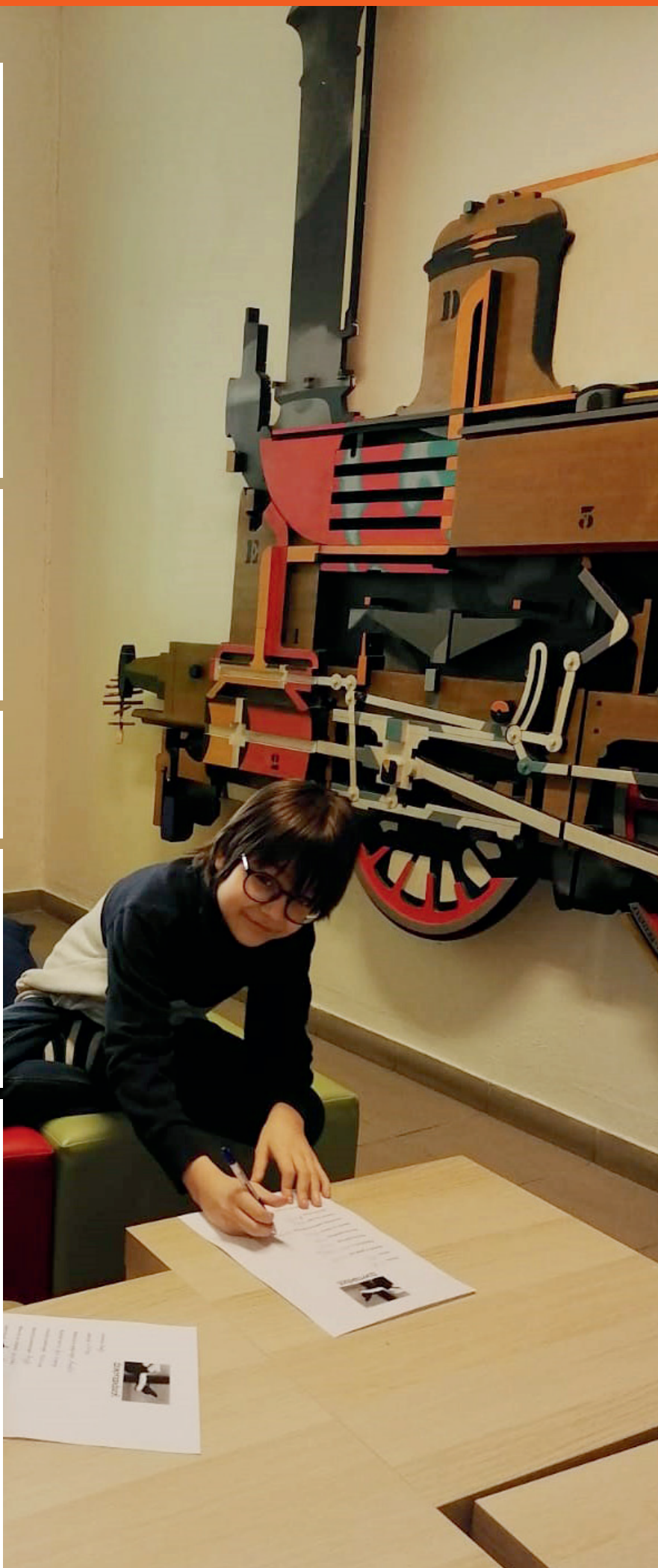
DO KNIHOVNY

Pouydebat: *Atlas poetické zoologie*
Lunde: *Sněhová sestřička*
Ruthová: *Maruška a kouzelné pastelky*
Wohlleben: *Víš, kde bydlí zvířata?*
Wohllebenovi: *Kde si Píťa zchladí tlapky?*
Braunová: *Dům doktora Fišera*

Milí čtenáři,
máme radost, že vám můžeme nabídnout další číslo Kritických lístků, tentokrát opět velmi obsáhlé. Snažili jsme se o co největší pestrost, proto se můžete začíst do lekce pro děti v mateřské škole i do lekce o dusíku z druhého stupně základní školy. Pročítání příspěvků v těchto KL se tak může stát jakousi cestou ukazující směr od počátků čtení a čtenářství, kdy paní učitelka provází děti knihou Petra Horáčka, až po vyspělou úroveň čtenářské gramotnosti, kdy žáci bez potíží sami přečtou a pochopí článek z časopisu Vesmír.

Některé lekce vznikly v rámci projektu Pomáháme školám k úspěchu, v němž si učitelé přichystají pro kolegy z okolních škol otevřené hodiny a pak je společně reflektují. Jedná se o velmi zajímavou formu profesního učení, při které se kolegové navzájem inspiroují, ale i seznamují a později podporují.

Přejeme vám inspirativní čtení!
Květa Krüger a Kateřina Šafránková

Jak myška snědla měsíc

Anna Mládková,
ZŠ a MŠ Ostašov

Čtenářské lekce si vždy připravuji pomocí prezentace. Děti vidí to samé, co já, a já jim předčítám. Lekci jsem prováděla v heterogenní třídě u dětí od 3 do 6 let. Aby děti vydržely celou lekci, těsně před ní jsme si zacvičili a při relaxaci jsem je „kouzlem“ přenesla do příběhu.

Ještě před „otevřením knihy“ jsem dětem zadala první otázku: „Řekněte, co byste si přáli (co byste chtěli mít, čím byste chtěli být...)“ – Jejich odpovědi zapisovala kolegyně. Poté jsem přečetla všechny odpovědi a zároveň jsme si s dětmi říkali, zda se dané přání dá či nedá splnit. (Např.: Přál bych si mít vlastní zoologickou zahradu. Vlastnit McDonald's. Pořídit si tygra. Popelářské auto. Plyšového poníka. Nafukovací míč. Aby bylo zítra hezké počasí, abych mohla jít bruslit). Tímto jsme se dostali pomalu do příběhu, kde má myška nesplnitelné přání.

Jednou večer vykoukla malá myška ze své díry.
Na obloze svítil měsíc.

Myška má také jedno přání. Jaké přání by mohla myška mít? – Jedno z dětí odpovědělo „Aby našla sýr.“ Na odpovědi se všichni shodli.

„Ten je ale krásný,“ pomyslela si myška, ještě než usnula. „Tak ráda bych měla kousek měsíce jen pro sebe.“

Může se myšce její přání splnit? – Všechny děti jednohlasně odpověděly: „Ne!“

Druhý den ráno se myška probudila a spatřila něco, co nikdy předtím neviděla. Z nebe spadl kousek měsíce. „Mé přání se splnilo,“ vypískla nadšeně.

Spadl na zem skutečně kousek měsíce, nebo si ho myška s něčím spletla? – Měla jsem pro děti připravené obrázky, které by zdánlivě mohly připomínat měsíc (pomeranč, citrón, sýr, žlutý list, žlutá květina, banán, žlutý lampion a zlatá mince). Každé z dětí dostalo do ruky jeden kaštan. Po odstartování „hlasování“ dalo každé

z dětí kaštan na obrázek, o kterém si myslelo, že je na něm právě to, co myšce spadlo před její pelíšek. Po „hlasování“ jsme si rozřídili obrázky podle toho, na čem by si teoreticky myška mohla pochutnat. Zbyly nám čtyři obrázky – banán, citrón, pomeranč a sýr. Vybrala jsem si čtyři děti, které nám spočítaly, kolik je na daném obrázku kaštanů. Na prezentaci jsme odkryli obrázek, který byl doposud skrytý a na kterém se nacházela správná odpověď – banán.

Myška se na svůj kousek měsíce běžela podívat zblízka. Krásně voněl.

„Možná bych ho mohla ochutnat,“ napadlo myšku. „Voní tak hezky. Dám si jenom kousíček.“ A tak si kousek ukousla. A pak ještě kousek a ještě jeden a ještě maličký kousíček, až najednou ...

půlka měsíce byla ta tam. „Tak!“ lekla se myška. „Teď už měsíc nebude nikdy kulatý!“

Děti měly za úkol se pozorně podívat na obrázek, zda je myška na svoje trápení sama, nebo jestli tam s ní někdo je a kdo.

Jak bude teď příběh asi pokračovat dál? – Pouze jedno z dětí hádalo, že by myšku po tak velkém kousku banánu mohlo bolet břicho. Zbytek dětí nevěděl.

„Co se stalo, myško?“ zeptal se králík.

„Ale... snědla jsem kus měsíce,“ odpověděla myška, „a teď už nebude nikdy kulatý.“ „Měsíc se přece nedá sníst,“ namítl králík. „No, to jsem si taky myslela,“ odpověděla myška.

„Co se stalo, myško?“ zeptal se krtek. „Ale... snědla jsem kus měsíce,“ odpověděla myška, „a teď už nebude nikdy kulatý.“ „Měsíc se přece nedá sníst,“ zasmál se krtek. „No, to jsem si taky myslela,“ odpověděla myška.

Začalo se stmívat. Myška seděla ve své díře a smutně koukala na zbytek svého měsíce. Pak uslyšela králíka s krtkem, jak na ni volají: „Myško, vylez ven. Chceme ti něco ukázat.“

Co si myslíte, že chtějí králík s krtkem myšce ukázat? – Dvě děti odpověděly: „Že nesnědla

měsíc, ale banán.“ „Že venku na obloze svítí měsíc.“

Společně spolu vylezli nahoru na kopec. Posadili se a dívali se na hvězdnou oblohu. Najednou se za lesem něco rozzářilo.

Byl to měsíc! Veliký, zářivý a kulatý. Myška vypískla radostí. „Podívejte, měsíc!“ volala. „Tak přece jsem ho nesnědla.“

A tak králík, krtek a myška seděli pod noční oblohou a jedli druhou půlku myščina měsíce. Chutnala znamenitě. Svítíl jim k tomu veliký, kulatý měsíc. Protože, jak každý dobře ví, měsíc se přece sníst nedá.

Na závěr jsme si povídali o tom, *zda vidíme měsíc pokaždé kulatý a jak to s měsícem vlastně je?* – Jedno z dětí odpovědělo: „Já ho maluju jako srpeček nebo jako ten banán, se kterým si ho myška spletla.“

Měla jsem pro děti připravený obrázek s fázemi měsíce, o kterých jsme si řekli, že ze začátku fáze měsíce vypadají jako písmenko D, proto se říká, že měsíc dorůstá. Poté je měsíc ve fázi, kdy je celý neboli úplný, proto se této fázi říká

úplněk. A poslední fáze vypadají jako písmenko C, proto se říká, že měsíc couvá.

V jaké fázi tedy myška viděla měsíc? – Vybrala jsem si jednu holčičku a ta ukázala na správnou fázi měsíce, tedy fázi úplňku.

Nakonec jsem dětem poděkovala za jejich odpovědi a za to, jak celou dobu vydržely pozorně poslouchat. „Kouzlem“ jsem děti zase vrátila do školky.

Lekce byla přiměřeně dlouhá, děti reagovaly podle předpokladů. Některé odpovědi mě mile překvapily (srpeček měsíce, že by myšku bolelo břicho po sněžení banánu). Malý „zádrhel“ byl hned na začátku lekce, kdy jsem předpokládala, že děti budou vyslovovat nereálná přání. Většinou ale vyslovovaly přání reálná. Nakonec se přeci jenom jedno neovlivnitelné přání našlo – aby bylo zítra hezké počasí, abych mohla jít bruslit.

Příště si musím dát pozor na to, abych dávala dostatečný prostor všem dětem (ty starší jsou rychlejší a musím dát více času těm mladším).

[Zdroj: HORÁČEK, Petr. *Jak myška snědla měsíc*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1558-5.]

Skládkankové učení s druháky

Agnieszka Ezechiáš,
ZŠ a MŠ Chýně

V loňském školním roce jsem byla zapojena do projektu *Rozvoj kritického myšlení*, jehož cílem bylo implementovat metody RWCT do hodin. Jednou za čas mě do hodiny přišla navštívit Květa Krüger nebo Katka Šafránková a společně jsme pak hodinu reflektovaly. Jejich návštěvy pro mě byly skvělou příležitostí a dodaly mi odvalu troufnout si i na metody, na které je zapotřebí nutná dávka odhodlanosti.

Jednoho červnového dne jsem se tedy rozhodla vyzkoušet se svými druháky metodu Skládkankové učení a poskytnout dětem příležitost prozkoumat téma „Národní parky České republiky“. Zavádění této metody na konci druhé třídy bych s vámi prostřednictvím následujících řádků ráda sdílela.

Skládkankové učení je založené na kooperativním učení. Každý žák je svým úkolem pro skupinu nepostradatelný a přejímá zodpovědnost za společné zvládnutí celé aktivity. Už chápete tu nutnou dávku odhodlanosti?

Evokace

Žáky jsem nejprve požádala, aby se posadili do kruhu a celou hodinu jsem otevřela otázkou, co se jim vybaví, když se řekne Česká republika. Po sdílení nápadů jsem žákům představila skládkankové učení. Vysvětlila jsem jim, jakým

způsobem budeme pracovat a na co je potřeba se soustředit. Vzala jsem si k ruce losovátko s jejich jmény a modelovala, jak se z domovských skupin stanou expertní. Žákům tato vizualizace pomohla k lepšímu představení si, co je čeká, a v průběhu hodiny se dobře orientovali.

Rozdělení do skupin

Když jsem se ujistila, že žáci rozumí pojmu domovská a expertní skupina, každému jsem rozdala část mapy se znakem národního parku. Požádala jsem je, aby se rozdělili do skupin, na klíč k rozdělení museli přijít sami, pouze jsem jim zadala podmínku, že v každé skupině musí být 4 děti (protože nás bylo 20, vzniklo 5 domovských skupin). Žáci jsou na tento typ rozdělování zvyklí, a tak již během rozdávání části map přemýšleli, o co by mohlo jít, a záhy odhalili, že skupina musí společně ze svých částí vytvořit mapu ČR.

Expertní skupiny

Rozdělení do skupin podle mapy se symboly se ukázalo jako vhodné, protože se podle nich pak snadněji rozdělili do expertních skupin (vznikly 4 expertní skupiny po 5 dětech). Kdo měl symbol Šumavského národního parku, odebral se do expertní skupiny Šumava a tak dále. Expertní skupiny byly čtyři – podle národních parků – Šumava, Podyjí, Krkonoše a České Švýcarsko. Tam je čekal text o daném národním parku a pracovní list, myšlenková mapa s nadpisy, které klíčové informace mají z textu zjistit. Skupiny pracovaly nevyrovnaně a bylo znát, která skupina má silného člena a která naopak. Společně s mojí párovou učitelkou i Květou jsme skupiny obcházely a poskytovaly dopomoc, aby se žákům úkol podařil.

Ukázka textu o Podyjí

NÁRODNÍ PARK PODYJÍ

Národní park Podyjí je nejmenším národním parkem v České republice. Národním parkem byl vyhlášen v roce 1991. Nachází se na Moravě

podél řeky Dyje a je dosud jediným moravským národním parkem. Řeka Dyje teče meandrovitým údolím. Na jeho území je také vodní nádrž Znojmo. Vyskytují se zde vzácné dřeviny a také *endemit* – jeřáb muk. Národní park Podyjí je mimo jiné známý vřesovišti a vydrami říčními. Vyskytuje se zde alespoň 12 ohrožených motýlů.

Domovské skupiny

Po zdárném dokončení práce v expertních skupinách se žáci opět přeskupili do domovských skupin. Tedy v každé domovské skupině byli nyní čtyři experti (každý na jeden národní park). V domovské skupině na základě svých zápisků žáci seznámili svou skupinku s informacemi, které získali v expertní skupině. Abych žáky opět podpořila ve sdílení, měla jsem pro ně připravený grafický organizér, do kterého si měli zaznamenat minimálně jednu informaci o každém národním parku. V této fázi bylo pro některé slabší žáky náročné informace reprodukovat a byli zcela odkázáni na to, co si napsali. Získali také cennou zkušenost, že pokud po sobě informaci nepřečtou a ani si ji nepamatují, nemohou ji skupině předat.

Reflexe

V rámci reflexe jsem se soustředila na dvě roviny – afektivní i kognitivní. Žáky jsem požádala, aby mi na palci ukázali, jak se jim dařila práce ve skupině. Dali jsme si prostor pro tři komentáře a ten kdo chtěl, mohl se ujmout

slova a sdílet, co konkrétně oceňuje a případně, co by příště potřeboval jinak.

V další části jsem se ptala, které informace je zaujaly a zároveň jsme se také vrátili k mapě a ukazovali si, kde se parky nacházejí.

Povedené momenty

- ▶ Moment, který byl pro mě v hodině zásadní a podařený, bylo modelování domovských a expertních skupin, žáci rozuměli principu skládkového učení a věděli, v jaké části hodiny se nacházejí. Co je čeká a co je naším cílem.
- ▶ Rozdělení se do skupin podle rozstříhané mapy se symboly národních parků. Usnadnilo to další rozdělení do expertních skupin.
- ▶ Připravené pracovní listy, kterým jim usnadní získání informací z odborného textu. Vědí, na co se mají soustředit a které informace si zapsat.

A co dál?

- ▶ Při dalším zkoušení této metody bych žáky ráda více limitovala časem. Měla bych spuštěnou časomíru na interaktivní tabuli, aby si sami mohli rozvrhnout práci a viděli, kolik času ještě zbývá.
- ▶ Uvědomuji si, že náhodné uspořádání žáků (do skupin) je rizikové a nese s sebou jisté nevýhody. Proto bych žáky ráda vedla k tomu, že celá expertní skupina má zodpovědnost za to, že každý člen její skupiny tématu rozumí a má kvalitně zapsané informace.

Dopis spolužákovi

Předmět: Český jazyk a výtvarná výchova

Téma: Osobní dopis + výroba obálky

Ročník: 6.

Doba trvání: 2× dvouhodinovka

Cíle: ČJ: Žáci budou znát strukturu dopisu. Budou umět použít adekvátní jazykové prostředky. Naučí se správně nadepsat poštovní obálku.

VV: Žáci se seznámí s bohatou historií české poštovní známky.

Psaní dopisů, zdá se, se už moc nenosí. Rozvoj technologií přináší mnohem rychlejší a aktuálnější způsob komunikace, ale napětí a překvapení z toho, co skrývá zavřená obálka,

Petra Čermáková
Jindřiška
Zejbrdlíková,
ZŠ Liberecká
v Jablonci nad Nisou

se jen tak něco nevyrovná. Rozhodli jsme se proto vzájemně si mezi dvěma šestými třídami vyměnit osobní dopisy. V 6.C jsme se seznámili s pravidly psaní osobního dopisu a provedli jsme první výkop.

Evokace

Žáci nejprve pátrali v paměti, kdy naposledy dostali poštou dopis: „vloni o prázdninách na táboře, před čtyřmi lety, už dlouho ne...“

Do *myšlenkové mapy* na tabuli jsme společně zaznamenali, co z dosavadní zkušenosti víme, že by měl dopis obsahovat.

Uvědomění si významu informací

Jak správně nadepsat obálku, aby došla podle všech poštovních pravidel? Proč jsou vůbec nějaká pravidla stanovena? Všem šestákům bylo jasné, že jméno, ulice a město na obálce chybět nesmí. Kdo netušil, co je PSČ, ten se to dozvěděl od spolužáků. Společně jsme vyvodili, že toto číslo usnadňuje na poště třídění dopisů.

Cenu poštovní známky jsme si ověřili na internetu. Zazněl volnomyšlenkářský návrh, že je možné ji nalepit na dopis prakticky kamkoliv. Ujasnili jsme si, že ji obvykle lepíme do pravého horního rohu (občas tam už je připravené

políčko). Svou roli hraje i oslovení adresáta. Zkoušeli jsme vymýšlet různé varianty.

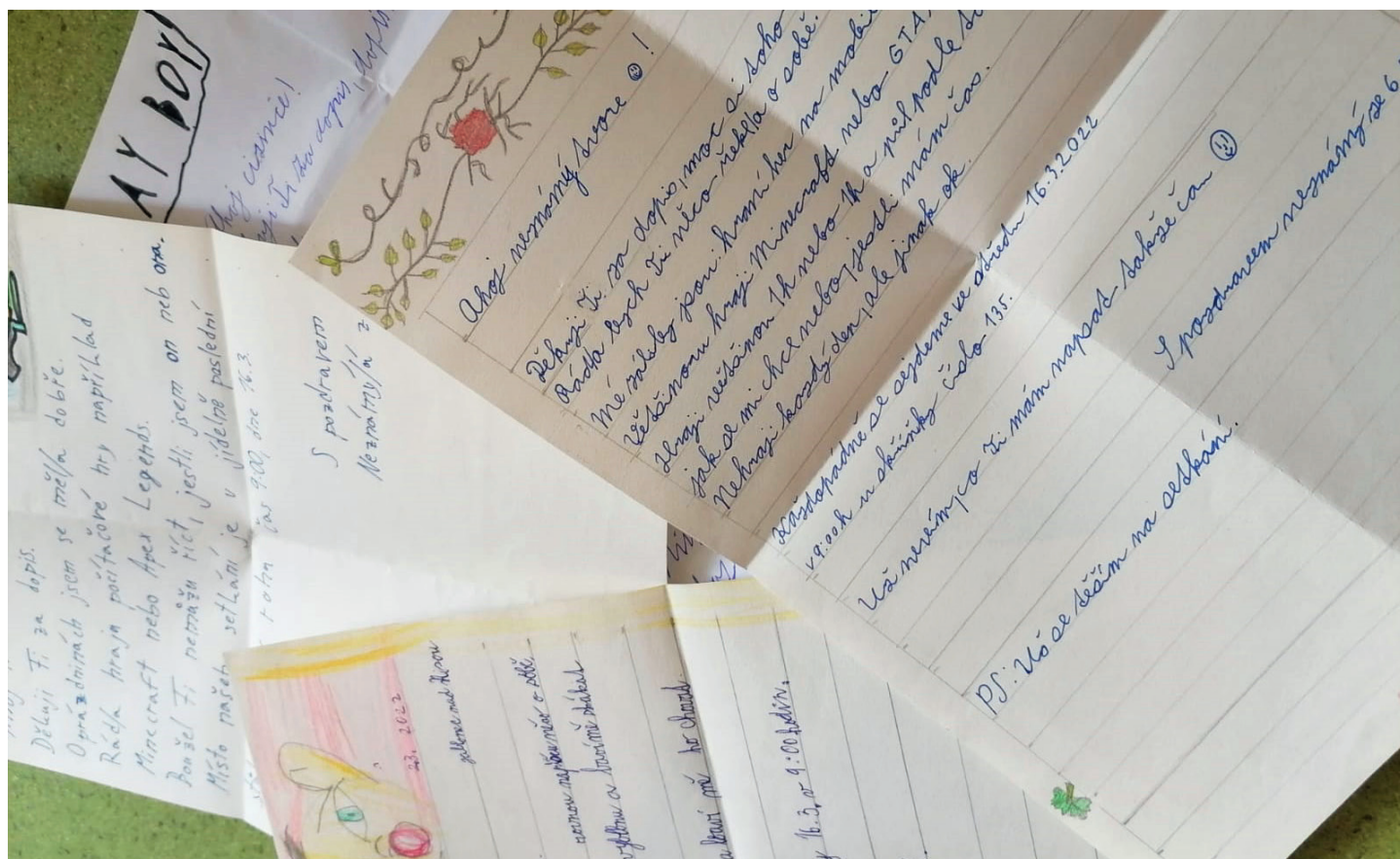
Potom jsme si přečetli jeden příkladový dopis a na něm jsme si ujasnili, kam píšeme záhlaví dopisu: místo a datum, a kam by měl autor umístit svůj podpis.

Volba jazykových prostředků byla pro děti zcela přirozená. Bylo ovšem si potřeba uvědomit, že pro přehlednost budeme text členit do odstavců.

Konečně nadešla chvíle zužitkovat naše vědomosti a napsat dopis neznámému spolužákovi/spolužačce do paralelní šesté třídy.

„Milý neznámý / milá neznámá..., Neznámý cizinče / neznámá cizinko..., Ahoj, bytosti ze 6.B..., Neznámý tvore ze 6.B...“ Žáci se snažili o to, aby oslovení byla neutrální, netušili totiž, kdo bude příjemcem jejich dopisu. Dále následoval krátký text o sobě, o zájmech, o tom, co mám a nemám rád, jak trávím volný čas. Když tajemství, tak hlavně neprozradit, kdo jsem! Žáci se proto podepisovali jako: „Neznámý ze 6.C, Anonym ze 6.C“ (Vysvětlili jsme si, co znamená anonym, a řekli si, že v našem případě ho používáme v kladném smyslu, protože v rámci připravovaného překvapení nechceme prozradit své jméno.)

V hodinách výtvarné výchovy jsme vyrobili barevné obálky a nakreslili vlastní poštovní známky. Připravili jsme si i dopisní papíry, které jsme spolu s obálkou označili stejným jednoduchým obrázkem (kytičkou, sluníčkem, motýlem...), abychom udrželi tajemství...

Napsat někomu reálnému, koho denně potkávám na chodbě, v šatnách nebo v jídelně, se ukázalo jako dobrý nápad. Čekání na odpověď se zdálo téměř nekonečné. Kdo to bude? Jaký je? Znáám ho?

„Zástupce ze 6.B, ať se dostaví na sekretariát, máte tu poštu.“ ozvalo se první hodinu ze školního rozhlasu. Velmi neobvyklé, co by to mohlo znamenat? Dobrovolných „zástupců“ byla tentokrát plná třída. Každý žák si z krabice došlých dopisů vylosoval jeden. A teď jak otevřít obálku? Objevily se různé způsoby, hlavně aby to bylo rychle. Žáci si dopisy přečetli, jejich obsah navzájem sdíleli, usmívali se.

Potom jsme začali pracovat na odpovědi. Nejdřív bylo potřeba reagovat na samotný obsah, přidat pár slov i o sobě, ale téměř nejdůležitější bylo navrhnout neznámému místo setkání. Sepisovali jsme seznam různých školních zákoutí: u šatní skříňky 135, v relaxační zóně na

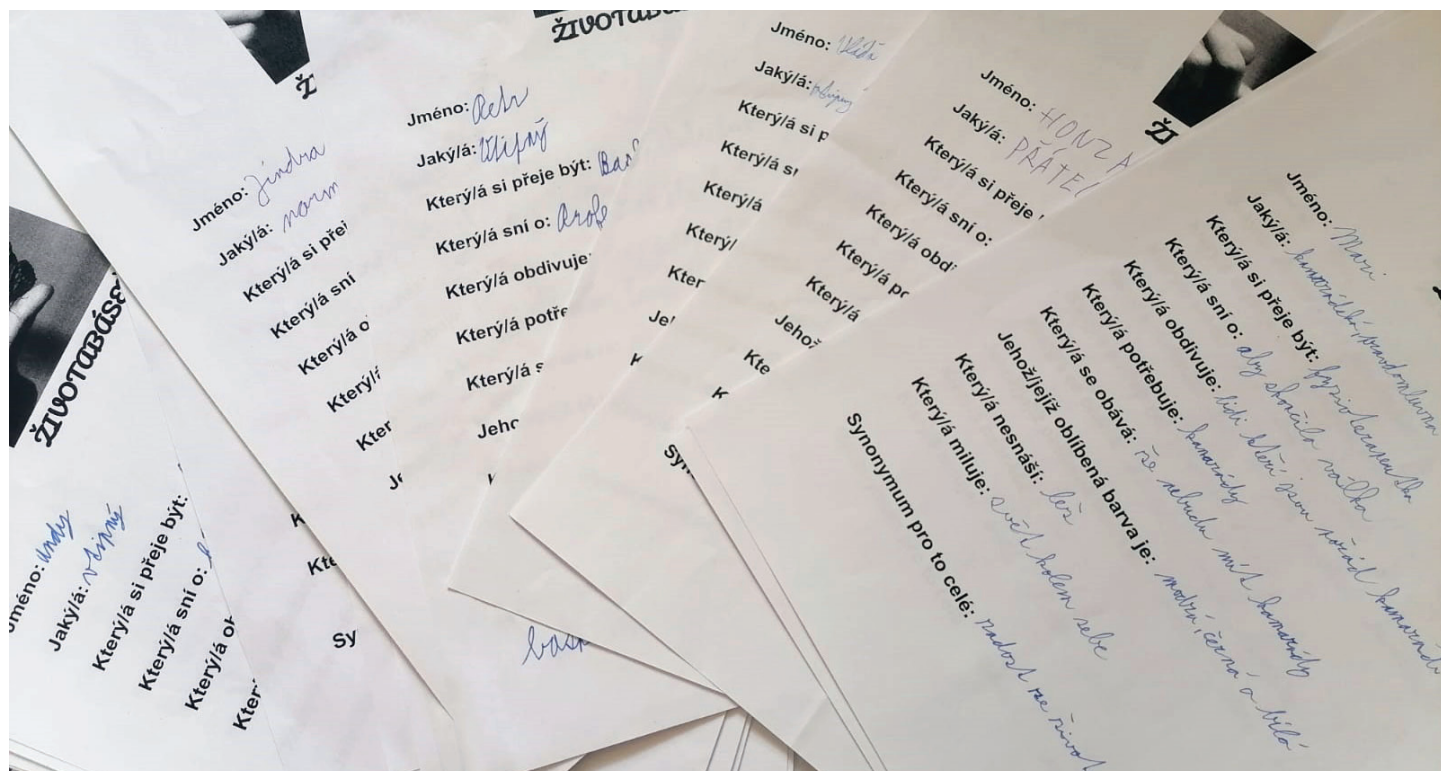
chodbě, v jídelně u třetího stolu vlevo... Podpis byl opět neutrální. Dobu setkání jsme stanovili za týden. Dopisy jsme stejně jako první třída vložili do vlastnoručně vyrobených obálek. Na obálku našeho dopisu s odpovědí jsme nesměli zapomenout přikreslit stejný symbol (obrázek), kterým byl označen dopis, jenž jsme dostali. Teď už totiž patřil jen jedné jediné konkrétní osobě.

Reflexe

Tajemství se nám skutečně podařilo udržet až do konce, takže žáci byli překvapeni, kdo dorazil na místo setkání. Ve dvojici, případně trojici, si pak spolu měli o sobě povídat a navzájem jeden o druhém vyplnili životabáseň. Na konci se všechny dvojice sešly v jedné třídě a společně si zahrály krátkou hru. Žáci zhodnotili, jak se jim v projektu „výměna dopisů“ pracovalo. Ukázali na prstech čísla od jedné do deseti. Drtivá většina z nich na nás mávala čísly od šesti do deseti.

Nejen nás češtinářky moc potěšilo, když jsme si další dny všimly, že se některé dvojice skamarádily a postávají spolu na chodbách. Co víc bychom si mohly přát... tato aktivita podle nás měla smysl.

Vlastivěda ve Klích

Jana Palanská,
ZŠ Kly

V roce 2018 slavila naše škola 120. výročí položení základního kamene k budově naší školy. Při této příležitosti jsem díky starým kronikám školy a obce sestavovala *Knihu vzpomínek*. Když jsem s žáky v 5. ročníku při vlastivědě probírala 2. světovou válku, zeptala jsem se jich, jestli si myslí, že se tato válka nějakým způsobem dotkla i naší vesnice a školy. Všichni odpověděli, že nejspíš ne, že to bylo někde daleko. To mě zarazilo a zároveň přivedlo na nápad, že musím dějiny naší země přibližovat co nejvíce místnímu regionu, tomu, co žáky obklopuje, co si mohou dohledat, osahat, vidět na vlastní oči.

Nyní bych se s vámi chtěla podělit o výukovou lekci, kterou jsem pro žáky připravila za pomoci kolegyně Věrky Hradecké a Evy Hladíkové.

Cílem hodiny bylo, aby žák dokázal charakterizovat způsob života a práce lidí ke konci

2. světové války v obci Kly, aby pochopil pocity a jednání lidí v té době a zároveň aby dokázal z předloženého textu vytěžit nejen informace, ale i hlubší obsah, obsah citový.

Pomůcky, materiál: otáčecí tabule, foto z války, kronika školy, texty z kronik, listy kalendáře, foto z dnešní doby, barevné papíry + proužky na odpovědi, magnetky, barevné křídly, čtvrtky.

Evokace

Žáci ve dvojicích v lavici složí časovou přímku z obrázků – důležité momenty 2. světové války. Vzájemně si sdělí, co už o 2. sv. válce znají, co jim obrázky připomněly. Kontrola proběhla společně pomocí otáčecí tabule.

Motivace: *Jak toto období asi prožívali prababičky a pradědečkové v naší obci? Kde se o tom*

můžeme dozvědět? Kde můžeme zapátrat, jak to bylo?

Společně jsme přišli na to, že kromě vypravování pamětníků můžeme cenné dokumenty najít v archivu, v knihách, v kronikách. Ukázala jsem žákům několik starých školních kronik, starých fotografií a naši *Knihu vzpomínek*.

Uvědomění si významu informací

Podle barvy puntíků na zadní straně časové osy se žáci rozdělili do čtyř skupin.

Každá skupina si vybrala text z obecní a školní kroniky, který obsahoval informace o místním dění v jednotlivých měsících – březem, dubem, květem, červnem 1945 – tedy z období konce druhé světové války. Úkolem bylo si text přečíst, společně zformulovat a zapsat do listů kalendáře odpovědi na čtyři otázky.

Ukázka textu do skupiny:

Březen

Rok 1945 byl velmi vzrušující a na události bohatý. Tušili jsme blízkou porážku Německa, spojenou s naším osvobozením, ale tušili jsme i pomstu a krveprolití ze strany Němců dříve, než odtud odtáhnou.

1. března přitáhlo do školy německé vojsko s ruskými zajatci, velmi vyhladovělími. Němci je týrali a bili. Škola byla před jejich ohlášeným příchodem vystěhována. Ze sálu na Krauzovně byla zřízena učebna a jednotlivé třídy tam byly střídavě vyučovány. Školní zařízení bylo umístěno na faře a ve stodole u paní Fuksové. Před příchodem Němců přišlo nařízení, že se nesmějí ruským zajatcům poskytovat jakékoliv

potraviny. Zajatci byli ubytováni ve stodolách, kam jim odvážné zábořské ženy podstrčily potraviny, které byly přijaty s nesmírnou vděčností. Německí důstojníci bydleli po staveních. Druhý den odešli, ale přišli zas jiní s anglickými zajatci, s nimiž bylo zacházeno mnohem lidštěji než se zajatci ruskými, našimi slovanskými bratry.

Po jejich odchodu přišlo asi 200 německých uprchlíků a ubytovali se ve škole. Dvě rodiny byly ubytovány na faře. Nesměli jsme je však jmenovat uprchlíky, byli prý to naši národní hosté. Obec se jimi hemžila a němčina se všude rozléhala. I malé děti se chovaly drze.

Se strašným napětím jsme sledovali 22. 3. 1945 nálet na Neratovice, při němž zahynul pan František Běhounek z Vinic č. 32, zaměstnaný v továrně. Čest jeho památce.

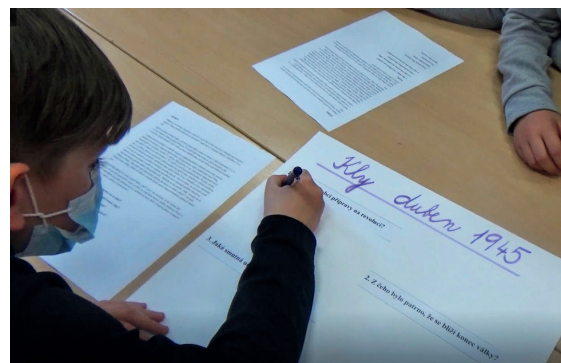
Jsou tudíž oběti druhé světové války z naší obce: Jaroslav Veselý († 1944), František Josef Běhounek († 1945), Antonín Kulovaný z Kel († umučen v Osvětimi 1943). Budiž jim věčná paměť!

Otázky:

1. Kdo zabral dětem školu?
2. Kde se žáci učili?
3. Co se stalo v nedalekých Neratovicích?
4. Kdo z naší obce padl ve válce?

Poté následoval, jak se později ukázalo, celkem náročný úkol, najít ke svému textu odpovídající fotografii z dnešní doby. Tam jsme si museli vzájemně pomoci. Největším znalcem svého okolí se ukázal chlapec, který tráví hodně času venku, jezdí po vsi na kole a je nejvíce všímavý.

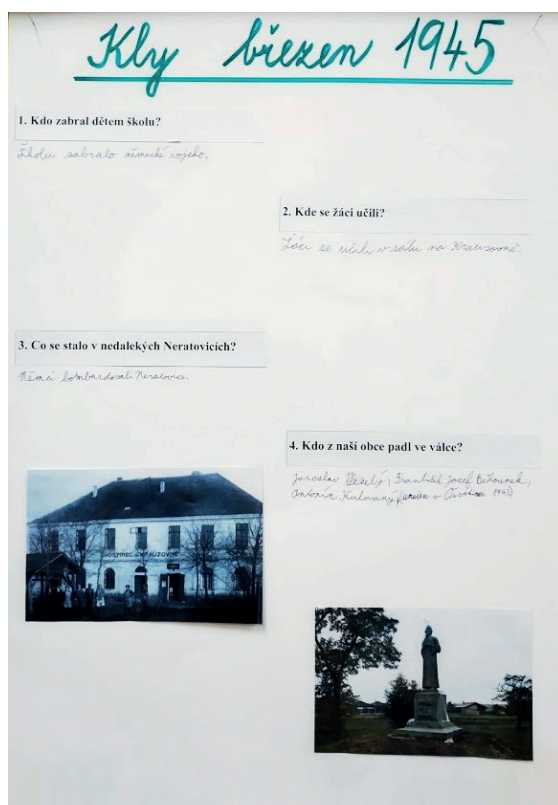

Přesto jsem musela u dvou fotografií nabídnout nějaké indicie, abychom záhadu odhalili.

Nyní jsme si ve třídě zařídili naši třídní galerii. Vystavili jsme jednotlivé listy z kalendáře i s fotografiemi a všichni se mohli seznámit s tím, co dělaly ostatní skupiny. Pročetli si události z ostatních měsíců, posadili se do dvojic a sdělovali si své dojmy.

Motivace: Přenos do světa emocí byl proveden pomocí kouzelného prstenu. Žáci měli zavřít oči, klidně si položit hlavu na lavici a přenést se do doby konce války. Měli si postupně vybavit vše, co je na textech a fotografiích zaujalo, vcítit se do pocitů kluků a holek z té doby, vcítit se do toho, co se dělo v jejich škole, v jejich třídě, jak to asi vypadalo doma, v okolí.

Nyní již následovala práce jednotlivců. Každý si znovu přečetl svůj text a barevnými pastelkami se pokoušel zvýraznit emoce v textu. Černá barva představovala strach, zlost, nenávisť. Zelená představovala naději, radost. Červená měla vyvolat napětí a modrá lítost a smutek.

Na proužky papírů příslušné barvy měl každý poznamenat, co v něm vyvolalo daný pocit a proč. Na barevné archy připevněné na tabuli jsme potom odpovědi žáků nalepili. Tady bylo potřeba lépe jim vysvětlit, že nemají opisovat věty z textu, ale psát proč v nich daná situace vyvolala určitou emoci. Někteří k tomu tak přistoupili, ale někteří ne.

Následovala velmi zajímavá společná diskuse v kroužku. Kdo chtěl, mohl svou emoci sdělit.

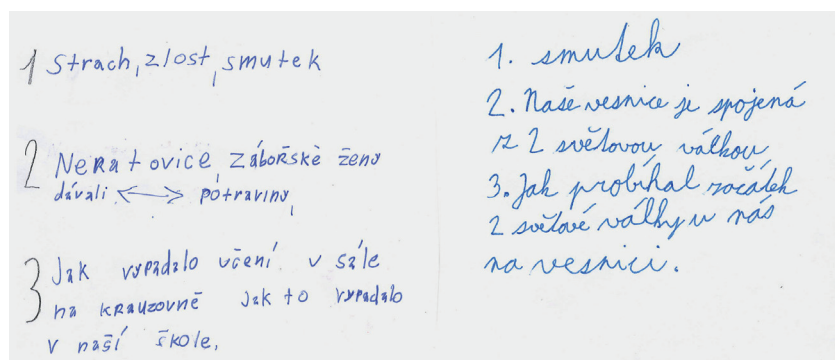
Plynule jsme přešli do hodiny výtvarné výchovy, kterou vedla jejich paní učitelka Eva Hladíková. Zde se žáci pokusili své dojmy z hodiny výtvarně vyjádřit pomocí čtyř barev, se kterými jsme pracovali. Moc mě překvapilo, jak žáci dokázali popsat, co nakreslili. V jejich abstraktních obrázcích byly všechny barvy a moc pěkně zdůvodnili proč. Výtvarné pojetí emocí nás všechny dostalo.

Reflexe

Propustkou z výukového bloku byly odpovědi na tři otázky:

- ▶ Jakou emoci v tobě zanechala dnešní spojená hodina?
- ▶ Jakou novou informaci ses dozvěděl?
- ▶ Máš nějakou otázku, která zůstala nezodpovězená a která tě zajímá?

To bylo náramné „počteníčko“. V žácích převládaly spíše emoce typu strach, vztek, smutek, hněv, zlost. Nemyslím si ale, že by to bylo nějak na škodu. S veselou myslí odcházet z hodiny,

kde se učíme o těžkém životě lidí za 2. sv. války, by mi přišlo nepatřičné.

Naše tříhodinové počínání však ještě nebylo u konce. Vzhledem k tomu, že následovala tělesná výchova, kolegyně vzala žáky na turistickou vycházku na hřbitov. Byli se podívat na hrob ředitele školy, který měl pohřeb právě na konci války, kdy hrozilo bombardování. Přestože lidé nevěděli, jestli na ně nespadne bomba, pohřbu se účastnili ve velkém počtu. Tak měli pana ředitele rádi! Svou účastí na pohřbu i v době velkého nebezpečí mu vzdali čest. Žáci si prohlédli i hrob dvou příslušníků Rudé armády, kteří padli v naší vsi v poslední dny války a jsou zde pochováni.

Byl to nádherně strávený den. Moc se nám líbila účast tří učitelů, propojení předmětů, vzájemné plánování i sdílení bezprostředně po hodině. Velmi zajímavé bylo pročítání prací žáků. Chvilky jsme i my měli „husí kůži“. Děti pracovaly

zaujatě, opravdu bylo vidět, jak se jich dotýkalo to, že válka prošla i naší vesnicí. Když jsme začali probírat 2. sv. válku, řekla jsem jim jen něco málo o tom, jak to bylo u nás ve Klíči. Nyní mě prosili, jestli bychom si takto nemohli projít postupně jednotlivé roky zpětně. Jiní psali, že si chtějí projít všechny pozůstatky války u nás, jiné by zajímalo, jak přesně to vypadalo ve škole, jestli v té době už stála jejich třída, jaký typ bomby padl na školu. Měla jsem obrovskou radost, že se nám je podařilo přimět k přemýšlení! K přemýšlení nad těžkým životem, nad těžkými osudy, ale i nad obyčejnými lidskými životy. Nad tím, že je dobré koukat se kolem sebe, nebýt zahleděn jen do svých problémů a vnímat všemi smysly.

[Zdroje: Pamětní kniha obce Záboří od r. 1926 do r. 1945.

Pamětní kniha Jubilejní školy Jana Amose Komenského v Záboří od r. 1911 do r. 1972.]

Dusík

Předmět: Chemie

Téma: Dusík – koloběh dusíku v přírodě

Ročník: 8.

Cíle:

Oborový cíl: Žák se seznámí s koloběhem dusíku v přírodě, orientuje se v jeho schématu, které dokáže s využitím odborných pojmů popsat.

Čtenářský cíl: Najde a zformuluje bez většího zkreslení některé důležité myšlenky textu a podpoří je důkazy z textu; s dopomocí porovná nalezené myšlenky s myšlenkami a zkušenostmi vlastními.

Najde potřebnou informaci ve složitějším schématu; pozná, ke které části textu patří připojené schéma.

Jaromír Kozák,
ZŠ a MŠ Ostašov

Evokace

Černá ovce

Žáci hledali obrázek, který nemá spojitost s dalšími obrázky. Své rozhodnutí zdůvodňovali. Nejprve pracovali samostatně (své rozhodnutí zapisovali), poté ve čtveřicích (zdůvodnění zapisovali *jinou barvou*). Pomocí losováték jsem vyvolal několik žáků a do pléna zazněla jejich přemýšlení. Následně jsme odhalili černou ovci.

Položil jsem otázku: *Jakým prvkem se budeme zabývat*, monitoroval tipy žáků a následně uvedl téma hodiny. Doptával jsem se, zda je ještě něco, co o dusíku žáci vědí, případně se chtějí dovědět? Následoval snos informací a zápis otázek na „parkoviště“.

Uvědomění si významu informací

Žáci začali pracovat ve čtveřicích. Dle domluvy ve skupině si rozdělili obrázky z evokace. Poté dostal každý text. Žáci pracovali s textem samostatně a hledali v něm propojení se svým obrázkem. Úkolem žáků bylo najít odpovídající pasáž a do textu ji vyznačit. Bylo možné si zapsat shrnutí, formulaci vlastními slovy do sešitu. Žáci poté pracovali opět ve čtveřici. Objasňovali význam pojmů skrývajících se pod obrázky z úvodu lekce (prst v textu při představení pojmu ostatním členům skupiny).

Ukázka z textu:

Jak ekosystém k dusíku přišel aneb Nový zdroj pod našima nohama

Petr Zouhar

Cykly jednotlivých prvků v přírodě představují oblíbenou zkušební látku středoškolských učitelů biologie. Ze všech biogenních prvků je kvůli tomu studenty nejvíce nenáviděn dusík, který se v přírodě vyskytuje v řadě forem a většinu jeho přeměn mají na svědomí neviditelné

a obtížně zapamatovatelné skupiny bakterií. Snad by studentskou zášť mohlo zmírnit nové zjištění kalifornských ekologů, které do schématu doplňuje jeden nesmírně důležitý člen. Tento poznatek, studentem vytažený ve správnou chvíli, by mohl zvrátit průběh zkoušky a znejistit suverénního učitele. Leč nepředbíhejme.

Nejprve stručně zopakujme, jaká reakce na otázku „koloběh dusíku“ je po studentech po léta vyžadována: Tak tedy dusík je jeden z nejdůležitějších prvků v živých soustavách. Zejména tvoří podstatnou část bílkovin a nukleotidů. Jeho zásoby v půdě jsou omezené, a proto (spolu s fosforem) často limituje růst rostlin. Bývá proto důležitou součástí zemědělských hnojiv a s jeho nadbytkem je spojen neblahý pojem eutrofizace.

Reflexe

Žáci dostali do čtveřice neúplné schéma. Jejich úkolem bylo doplnit do něj obrázky, se kterými pracovali tak, aby schéma dávalo smysl. Šlo nám o diskusi, argumentaci.

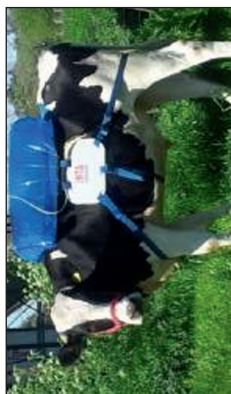
Dále každý žák samostatně zdůvodnil a zapsal, proč nebyl jeho obrázek černou ovci.

Následoval samostatný popis schématu s využitím odborných pojmů. Žáci se mohli opřít o text.

Na závěr jsem žákům položil tyto otázky:

- Co pro tebe bylo dnes obtížné? Co ti pomáhalo obtíže překonat?
- Co bylo naopak snadné?
- Na co si musíš dát při podobném způsobu práce příště pozor?

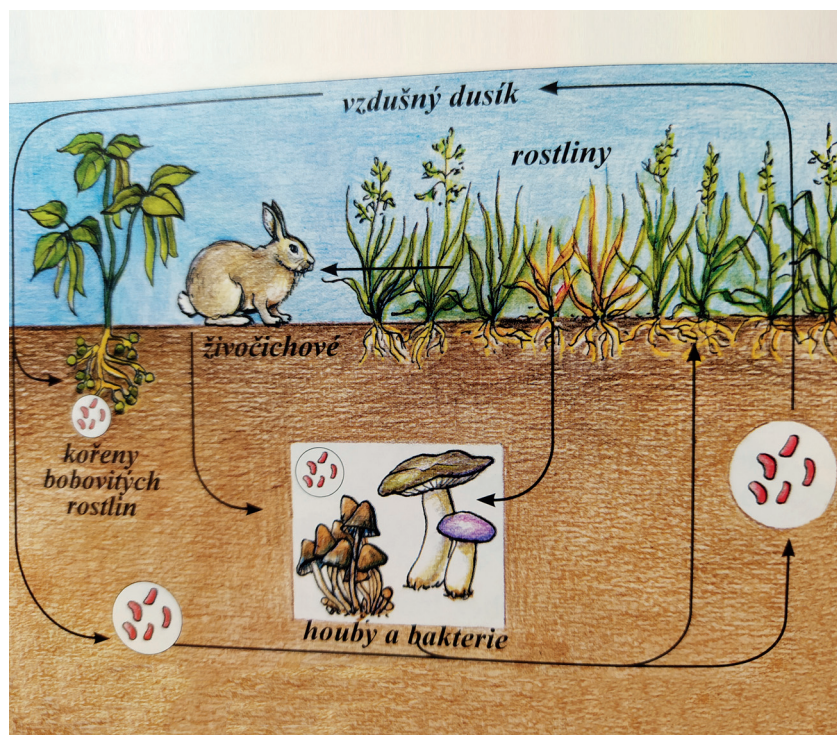
Vyšší náročnost textu a schématu z časopisu *Vesmír* měla za důsledek koncentrovanější práci žáků. Jeho čtivá povaha pak napomohla

rozmělnění obav žáků z náročnějšího obsahu článku. Při orientaci v textu a v porozumění novým pojmům, které text přinášel, bylo pro žáky velmi nápomocné schéma. Tyto čtenářské dovednosti žákům napomáhaly k dosažení oborového cíle. Žáci měli dále možnost si vše ujasnit prostřednictvím schématu z učebnice. Prospěšné bylo, že od evokace až po reflexi žáci pracovali se stejnými obrázky.

Se samostatnou prací žáků jsem byl spokojený. Více jsem čekal od diskuse a argumentace ve fázi reflexe. Zde jsem očekával bohatší využívání nových odborných pojmů. V závěru reflexe nás již limitoval čas. Pokud budete mít možnost, doporučuji lekci odučit v 60 minutách.

[Zdroj: ZOUHAR, P.: *Jak ekosystém k dusíku přišel aneb Nový zdroj pod našima nohama*. Vesmír, 90/2011.]

Jak jsem se dostala ke čtenářským lekcím v mateřské škole?

Všechno to začalo zcela nevině. Moje maminka působí již několikátým rokem jako paní učitelka v Ostašově. Během těch let nasbírala nespočet zkušeností z oblastí pisatelství, čtenářství a kritického myšlení.

Často se stávalo, že po návratu z různých seminářů a letních škol přijela plná dojmů a nápadů, co by mohla s dětmi vyzkoušet. O těchto svých zkušenostech jsme si doma povídaly a přemýšlely jsme, zda by se něco z těchto lekcí dalo uplatnit i u mladších dětí. Během těchto našich společných sezení jsem si uvědomila, jak mi je líto, že jsem neměla jako dítě možnost se tímto způsobem dostat k četbě

knih i já. O to více ve mně rostla touha přiblížit prožitek z četby dětem v mé třídě.

Jedny z prvních obav, které ve mně byly – děti neumějí číst ani psát, děti neudrží pozornost po celou dobu lekce, zabere mi to hodně času, a přitom dopad nebude takový, jaký jsem očekávala. Musela jsem si uvědomit, co opravdu chci a zda to chci vyzkoušet i za cenu neúspěchu. Podívala jsem se tedy na to z druhé strany – děti umět číst a psát přece nemusejí, od toho mají mě, lekci mohou vždy přerušit a dokončit ji příště a vždycky se najdou děti, které si z těchto chvil něco odnesou.

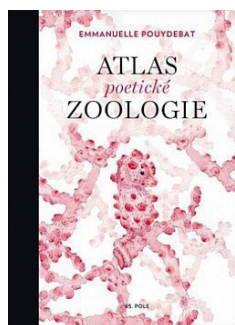
Anna Mládková,
ZŠ a MŠ Ostašov

Začala jsem přemýšlet nad tím, jak vytěžit co nejvíce z potenciálu textu a jaké téma si zvolit. O pomoc s výběrem textu jsem poprosila mamku. Ta navrhla, že bych mohla zkusit lekci, kterou vyzkoušela se svými prvňáčky ve škole. Upravily jsme ji tak, aby se dala zorganizovat ve školce. Byla to známá pohádka *O kohoutkovi a slepičce*. A lekce vyšla skvěle! Děti reagovaly na otázky, zapojovaly se do příběhu, plnily úkoly. Ale hlavně nezazněla otázka: „Kdy už bude konec?“, to pro mě byla největší radost a také potvrzení toho, že to má význam a chci v tom pokračovat.

No a potom to už šlo „skoro samo“. Čtenářských lekcí, které jsem měla možnost si vyzkoušet, pomalu přibývá a naše spolupráce mezi ZŠ a MŠ se krásně prohlubuje. Zatím jsem si vyzkoušela lekce ke knihám od Petra Horáčka *Nový domek pro myšku*, *Jak myška snědla měsíc*, *Nenažraná koza* a *Papuchalk Petr*.

Nebojte se toho. Pokud máte nějaké obavy, zkuste se na ně prosím podívat z druhé strany. Co byste mohli udělat proto, aby šlo zavést čtenářskou lekci do školky. Zahodit příležitost je mnohem jednodušší, než se jí pevně chytit a držet se jí.

Do knihovny

Emmanuelle Pouydebat: *Atlas poetické zoologie*. Nakladatelství 65. pole, Praha 2019

Zoologie a poezie? Co mají společného? Koho by napadlo dávat je dohromady! Nu, napadlo to jednu Francouzku, která je ředitelkou výzkumu ve francouzském Národním výzkumném centru a Národním přírodovědném muzeu a zároveň matkou malého kluka. A jaké souvislosti mezi zoologií a poezií našla o tvorech pro nás vesměs neznámých? I o těch, které známe, se dozvíme nečekané novinky. Můžeme tipovat, jaké tvory si čtenář asi představí pod nadpisy, které samy o sobě zní poeticky: Muzikant, kterému žádná neodolá; Osudová kráska; Modrý anděl; Pták, který míří vysoko; Ledový císař; Malá, ale neodolatelná. Kdyby poezii měl vyjádřit malíř, jistě by nevymyslel originálnější skladby barev a tvarů, než jaké jsou ke čtení a vidění v této knize. Proč se však mít na pozoru, když je barev přespříliš? Kniha začíná řadou autorčiných otázek. Podle čeho vůbec vybrat 36 živočichů a napsat o nich knihu primárně určenou svému zvědavému synkovi? Z ní teď mohou mít užitek a potěšení všichni, kteří se o zoologii jakýmkoli způsobem zajímají. Autorka píše velmi osobně, skoro je to jako vyznání. Čtenář se snadno ponoří do

jejího vyprávění, v němž poutavě upozorňuje na toliké zajímavosti a zvláštnosti, o nichž mnozí vědci různých oborů ví a velmi se snaží je napodobit. Každé povídání doprovází případným citátem, příslovím a několika mnohdy spíše burcujícími větami. Zjistíme, že ohrožených živočichů je víc, než si myslíme. Knihu není nutno číst od začátku do konce, lze si v ní vybírat podle okamžitého zájmu. Pro lepší orientaci je rozčleněna do šesti kapitol a už název té první může vybudit natěšené očekávání: *Nepředstavitelná zvířata*. Která to mohou být? Kromě jiného se tu dozvíte o sloním umění rozeznat déšť na vzdálenost 100 km a jít mu naproti, o jejich dovednosti používat nástroje i vyhledat si bylinky pro uzdravení, o jejich dalších, velmi ušlechtilých vlastnostech i o jejich netušené schopnosti: umějí švindlovat! V knize čeká čtenáře přehlídka živočichů, z nichž bude znát asi polovinu, a i když o některých ví něco víc, dočte se tu další nečekané novinky: o tom, že vodní plíce naší planety jsou překrásně barevné a rozhodně není radno je vynášet na vzduch; že některému živočichu se zastavuje srdce při odpočinku a jiný má srdce dokonce tři; že vodní medvídek je naprosto nezníčitelný živočich, že taxikáři mají stejně rozvinutý

hipokampus jako někteří ptáci, že na světě existuje tvor, který má zuby až v žaludku, nebo dokonce tvor, který umí mládnout. Dozví se, který živočich se umí nejlépe ze všech maskovat před svými nepřáteli, čím další z nich inspiruje ragbyové šampiony, kdo je nejrychlejším jedlíkem nebo od kterého se lidé naučili stavět dům. Poznává živočicha, který nejen zpívá, ale i hraje na hudební nástroj. Zjistí, že nejagresivnější mořský predátor nedosahuje ani dvaceticentimetrové délky. A jak mu příroda propracovala oči! Však jsou inspirací i pro vědce. Milovníci detektivek se rádi dočtou o jedech, které mnozí živočichové užívají ke své obraně a které z nich patří mezi nejsilnější a byly by smrtící i pro člověka. Obdivovatele pohádkových draků může překvapit skutečný obrněný ďábel moloch ostnitý. Od knížky jsem často odbíhala, abych si našla další obrázky a videa – o barevnosti sasankovce, o papouškovi, který neumí létat, nebo o stavbách svatebních altánků umných lemčíků. Na internetu jsou k vidění různé fotky uvedených živočichů i velmi dobrá nedlouhá videa, přesto jsem znovu a znovu se zálibným hleděla na velmi vydařené ilustrace Julie Terrazzoni. Odhaduji, že kniha zaujme spíše zoologicky zanícené starší žáky, které jistě uspokojí příjemný vyprávěcí styl, přestože je protkaný vědeckými pojmy, často vysvětlými v závorce. Zvědavému čtenáři, který si asi moc často nedává k jídlu polévku ze žraločích ploutví, možná zůstane otázka, proč žraločí ploutve začínají být pro lidi jedovaté. Nakonec mě napadlo, že při i po přečtení nás mohou přemoci nejrůznější pocity a že bychom si mohli říci: A proto bychom si měli toho všeho vážit!

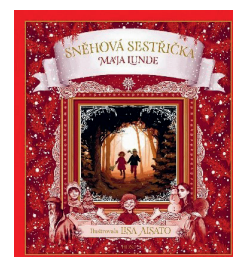
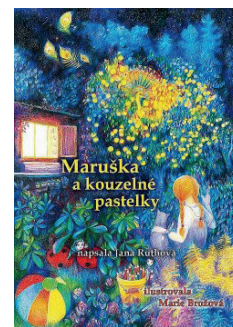
Jana Ruthová: *Maruška a kouzelné pastelky*. Nakladatelství Obhajoba pastelky, Praha 2017

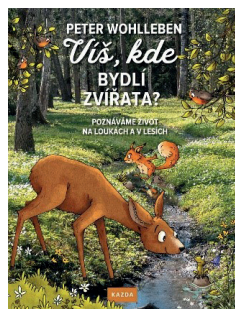
Kniha velkého formátu v pevné vazbě upoutá už svou krásně barevnou obálkou. Copak se asi skrývá uvnitř? V obsahu je uveden tucet klasických pohádek. Hmm. To známe! Ale pozor, první kapitola nás seznámí s Maruškou, jejím kocourem Piškotem a s neobvyklým dárkem, který dostane k Vánocům. A pak už to není žádná klasika, protože ti dva spolu s nerozlučnými pastelkami pokaždé nějakým zajímavým způsobem do každé pohádky vstoupí. A jakmile se to stane, Piškot mluví lidskou řečí a oba vždycky dovedou poradit a pomoci v ledasjaké

překerní situaci, do níž se hrdinové těchto pohádek dostávají. Šikovně zařídí, co se ukáže jako nutné pro záchranu nastalé situace nebo přímo něčího života. Kouzelné pastelky a zaklínadlo je u toho nejdůležitější. Uplatní se jejich zajímavé nápady, Maruščina obratná vyřídilka a Piškotovy úsměvné hlášky. Příběh o Sněhurce nás může překvapit. Popelka ještě o něco víc a po Zlatovlásce už jen s napjatým zájmem očekáváme, co se odehraje příště. V jedné pohádce se dokonce bude operovat! Zdálo by se, že příběhy si spíše vychutnají děti, které klasické pohádky znají, ale mám dojem, že i když některou pohádku znát nebudou, může je pobavit, jak to Maruška s Piškotem vždycky dobře zaonačí, a také možná zapátrá, jak to tedy vlastně v té klasice je, aby teda věděly, co vlastně ti dva tak trochu obrátili naruby. Teprve v této knize možná čtenáře napadne, že Karkulka musela být, slovy kocoura Piškota, opožděná ve vývoji, když nerozeznala vlka v babiččině přestrojení. Knižka je to vskutku výpravná, a pokud se děti rozhodnout poslouchat předčítání rodičů, mohou se pak společně podívat nejen nad neočekávanými zvraty, které v nich Maruška s Piškotem zažívají, ale také se pozastavovat nad překrásnými celostránkovými ilustracemi, na nichž najdou spoustu maličkostí, o kterých si mohou povídat. Navíc je každá stránka barevně orámována, a to u každé pohádky jinou barvou. Také iniciály jsou barevně vyvedeny z pastelek a často obsahují drobnost, která se k pohádce váže. Ovšem nejhezčí na celé knížce je, že takhle si pohádky nevymýšlí dospělá autorka paní Ruthová, ale jen upravuje to, co si představovala ilustrátorka Marie Brožová, když byla malá holčička. Jediná dost neuvěřitelná pro mne byla Maruščina babička, která je přeci venkovská žena, a přesto má takový strach z myší a netopýrů. Zato na tom autorka nechala vzniknout pár úsměvným situacím. Trochu mi bylo líto, že i v tak krásné knize jsem našla pár překlepů, ale ráda je odpouštím, neboť to bylo vynahrazeno nečekaným pobavením a několika hlasitým smíchem.

Maja Lunde: *Sněhová sestřička*. Nakladatelství Host, Brno 2019

Kniha upoutá výraznou, vánočně laděnou obálkou. Je velká a docela těžká, ale uvnitř čekají nádherné jemné ilustrace, malé i velké přes obě strany, výrazy obličejů jen jen promluvit. A příběh, který bere za srdce. Juliánovi bude na

Štědrý den jedenáct a do té doby zbývá už jen týden. Upřímně vypráví všechno, co se stalo od chvíle, kdy plave v bazénu se svým kamarádem. Se svým nejlepším kamarádem, s kterým si tak rád povídal i smál, jenže už půl roku to nejde, protože co zemřela Juliánova starší sestra, je všechno jinak. Už si povídají leda tak o počasí. Vyleze z bazénu a všimne si, že se na něj zvenku skrze sklo dívá pihovatý obličej se širokým úsměvem. A ten, komu patří, na Juliána před bazénem čeká. Je to zvláštní setkání, a i když se mu ta rozesmátá upovídaná holka líbí, zdá se, že bude rád, když se s ní už nikdy neuvidí. Jenže to Hedvika nepřipustí a rozvine se příběh plný různých zvratů a silných pocitů. Julián s Hedvikou zažívá příjemné chvíle, kdy v její vile, už vánočně vyzdobené, hrají na schovávanou, pijí čokoládu, jedí perníčky a na zahradě staví sněhuláka, vlastně sněhulačku. Ale když se vrátí domů, zdá se, že Vánoce u nich doma žádné nebudou. O Juni se nesmí mluvit, vlastně se nemluví skoro vůbec. O rodičích si už půl roku myslí, jestli mu je někdo nevyměnil. Dokonce i mladší sestra už není tak živá jako dřív. Radostné chvíle s Hedvikou mu pokazí muž s klíči, kterého Hedvika evidentně zná, ale nechce nic říci. Dokonce se pohádají a navzájem si vytýkají, že jeden jako druhý nechce o sobě povědět nic opravdového. Všechno teď vypadá úplně beznadějně. Pak Julián záhadného muže s klíči uvidí na ulici a opatrně jde za ním. Možná už se vám někdy stalo, že s tím, čeho jste se báli, se nakonec nečekaně spřátelíte. A přesně tohle se stane Juliánovi s Henrikem. Kromě napínavého prožívání jednotlivých akcí celého tohoto velmi zvláštního příběhu jsem si všimla maličkostí, které bývají nečekaně důležité. Jedna, možná ne tak významná, se týká slova asi. Asi by, pochyby, směje se Hedvika a vyloží Juliánovi, co vlastně doopravdy znamená, když řekl: Asi bych už měl jít. Důležitější maličkosti se týkají prožitků těžkých chvil, kdy bychom něco tolik chtěli vylepšit, ale naše snahy se setkají s odrazujícím neúspěchem, nebo kdy slovy či chováním zraníme někoho, koho máme rádi, a nějakou dobu nevíme, jak to napravit. V příběhu se promítá nejtěžší a nejcitlivější téma lidského života, kdy je třeba se vyrovnat se ztrátou ze všech nejbolavější. A i když Juliánovi mnohé chvíle připadají k nesnesení, ukáže se, jak těch několik dnů před Vánoci může změnit život nejen jemu a celé jeho rodině, ale i Hedvice a Henrikovi. Je to jedna z nejkrásnějších knih,

které jsem kdy četla. Hezké může být, když ji začnete číst prvního prosince, denně jednu kapitolu, jako obměnu adventního kalendáře. Dočtete ji přesně na Štědrý den.

**Peter Wohlleben: *Víš, kde bydlí zvířata?*
Nakladatelství Kazda, Brno 2019**

Krásně vypravená kniha pro opravdové milovníky přírody. Už z těch několika zajímavostí, které o sobě autor zmíní na počátku knihy, nabude čtenář jistoty, že má v rukou patrně tu nejlepší knížku o zvířatech. Každá z jedenácti kapitol je uvozena dvoustránkovou fotografií a také uvnitř jednotlivých pasáží najdeme krásné fotografie, které blíže doplňují autorovy popisy. Navíc je kniha obohacena spoustou milých drobných ilustrací. Celek je velmi přehledný, každá dvoustrana se věnuje jednomu tématu. Čtenář narazí na nepřeborné množství nejrozumnějších informací. Autor poradí, jak zvířata pozorovat, jakým způsobem se lze podívat do potoka, jak v zimě poznat, jestli v norě někdo spí, jak rozeznat, že má kůň špatnou náladu, podle čeho poznat šnečího krále a proč není dobré zírat na neznámého psa. Doporučí, jak můžeme sledovat živočichy doma i bez akvária a pořádně se dozvědět, jak to vlastně housenka dělá se svým zakuklením. V rámečcích Podívej se! upozorňuje na jevy, kterých si nemusíme sami všimnout. Ve všech pokynech je patrný autorův záměr, s kterým nás čtenáře jemně, ale naléhavě upozorňuje na celostní nahlížení na život v přírodě a vybízí k laskavému nakládání se vším, čím nás příroda obklopuje. V jednotlivých kapitolách prozradí mnoho zajímavostí: proč by se malé louky na okrajích cest neměly tak často sekat; co mají společného vlci a myši a co všechno mají vlci společného s námi lidmi; jestli se tuleni opravdu tulí nebo proč včely nenajdou vchod do úlu, když ho včelař trochu posune, a která ze včelí královna se svým rojem si hledá nové bydlení; jak ptáci poznají, které housenky nezobají; jak si datel uspokojí svou touhu po sladkém, jak se lidé přiučili od zvířat, co se šatů týče, a jak opravdu velmi škodí zvířatům, a vzápětí i nám, plastové odpady. Hned od začátku autor čtenáře také vybízí k činům. V rámečku Vyzkoušejte si! nebo Zapojte se! nabízí, co mohou podniknout akční povahy, například jak se dá docela nenápadně oživit město přírodou pomocí semínkových bomb nebo jak vylákat dešťovky. V rámečcích s názvem Kvíz si

čtenář může vyzkoušet, co ví, nebo si tipnout. A otočí-li knihu vzhůru nohama, dozví se hned, zda věděl či odhadoval správně třeba o tom, jak dlouhý je nejdelší mlok na světě. Možná někoho udiví, jakými různými způsoby spolu komunikují živočichové, o nichž se traduje, že jsou němí, a dokonce jak bohatý slovník mají rostliny! A máme ponětí, že se sloni dorozumívají nohama? Některé informace mohou být překvapivé: zvířata, která provádějí taškařice; druh sojek, který se nazývá sojka zlověstná; pavouček, jenž krmí svoje mladé, jako by byl savec. Kniha může zaujmout také učitele různých předmětů. Může být zajímavé použít některé pasáže i v hodinách osobnostní výchovy nebo v situacích, kdy se chceme zabývat pocity a emocemi. Pokud by zkušení čtenáři chtěli vědět víc, mohou sáhnout po autorově knize určené dospělým *Citový život zvířat*, kde najdou ledacos, co už znají z této knihy, ale také mnohé další informace podané stejně příjemným stylem. Nakonec nezbyvá než vzdát hold vědcům, kteří všechny tyhle věci o zvířatech vyzkoumali trpělivým a nápaditým pozorováním, a autorovi, který nás s nimi seznamuje tak přívětivou a čtivou formou.

Carina a Peter Wohllebenovi: *Kde si Píťa zchládí tlapky?* Nakladatelství Kazda, Brno 2020

Co asi odpoví děti, když se jich zeptáme, jak by se nejraději ochladily v letních vedrech? A co by asi poradily veverčákovi Píťovi, kterému je taky velké vedro? Můžeme je nechat přemýšlet a pak s nimi prohlédnout a pročíst toto leporelo. Jistě se jim budou líbit milé ilustrace a zvědavě nahlédnou pod odklápěcí okénka, kterých je tu na každé dvoustraně vždy několik, a dozvědí se z nich ještě další zajímavosti. Dokonce i dospělí tu zjistí, co možná dosud netušili – jak dýchají komáří larvy. Píťa dostane mnoho rad, co je dobré na ochlazení, ale na to, co pomůže jemu, si nakonec přijde sám. A to je možné brát jako skryté poselství – většinou si na svoje otázky najdeme odpovědi my sami. Autor tak dětem předává nenápadným způsobem nejen to, co mohou znát o přírodě, ale i to, co se mohou dozvědět také samy o sobě.

Petra Braunová: *Dům doktora Fišera*. Nakladatelství Albatros, Praha 2017

Záhada se objeví hned v první kapitole, kdy třináctiletý Petr vyslechne noční rozhovor

rodičů. Je mu divné, že táta je druhý den doma tak brzy, a ještě s takovým balíkem peněz. Vysvětlení, jak k nim přišel, není pro Petra tak důležité jako fakt, že táta teď bude tři týdny pracovat pro toho divného souseda, který si koupil celý zalesněný kopec, obehnal ho ostnatým drátem a do světa a domů létá helikoptérou. Petra totiž opravdu zaujaly klučičí boty, které se bůhvíproč v domě doktora přírodních věd Fišera objevily a táta se o nich zmínil v nočním rozhovoru s mámou, což před Petrem vzápětí popřel. Jenže tohle tajemství, jak vidno, nelze sdělit nikomu ze spolužáků. Tak to aspoň vypadá první den. Rozhádání rodiče se vzápětí zvláště udobří. Jak, to zatím čtenář neví, ale Petrovi je to stále záhadou, o to větší, že mu zalhali oba rodiče. Petr nakonec sdílí své pochybnosti s jedinou bytostí ve třídě, které věří, a je zklamán její odezvou a vzápětí i celým virtuálním světem. Ale to je jen malý zádrhel, v celém příběhu jich bude ještě nespočet. Z Kristýny se vyklube výborný parťák, vymyslí chytrý plán, jak Petr může nepozorovaně vniknout do tátovy dodávky a s ní až do domu doktora Fišera. Petr pak zažije perné chvíle a stejně perné chvíle způsobí i svým rodičům a přesně takovou později zakusí i od své babičky. Často se to neobejde bez policie. Autorka zpracovává několik závažných témat, jako je zatajování, úzkost, zklamání, nejistota, především však otázky kolem klonování. Děj je nadmíru napínavý, působí jako detektivka a konec čtenáři nijak neulehčí, ani když už je docela dospělý. Čtení příběhu výrazně umocňují černobílé ilustrace. Kniha je míněna pro čtenáře od 11 let, ale asi bych ji doporučila těm, kteří mají vnitřní sílu unést i příběhy, které nemají šťastné konce. Přesto jsou tu témata, o nichž je možné s dětmi přemýšlet. Dovedu si představit, že by mohl učitel vzdělaný v KM vyvinout literární lekci s úryvkem, kterým zpracuje jedno z témat a zároveň tak pobídne k přečtení celé knihy. Nebo může vybrat kapitolu, na níž postaví debatní námět do třídnické hodiny. Tvorba Petry Braunové zasahuje všechny čtenářské kategorie od předškoláků až po čtenáře nejstarší. Po celé republice pořádá besedy a můžete si ji pozvat do své třídy. Umí děti nadchnout nejen svým povídáním a čtením ukázek, ale se staršími dětmi pořádá také dílny tvůrčího psaní. Více o autorce zde: www.petrabraunova.cz. Kontakt: petrabraunova@seznam.cz

